

Nordiskt stipendiatutbyte 11-15 september 2000

Rapport från Island

av **Anders Esbjörnsson**, Aon Sweden AB

Anders Esbjörnsson

Island skiljer sig i många avseenden från de övriga nordiska länderna. Bl a är landet exponerat för helt andra naturkrafter än vad vi är vana vid. Då nationen enbart består av drygt 270 000 invånare ställs höga krav på hantering och begränsning av naturskador.

Före stipendieresan var mina kunskaper om den isländska försäkringsmarknaden ytterst begränsade. Denna rapport kommer således mest att ta upp generella faktorer inom ett antal områden. Eftersom jag själv arbetar med skadeförsäkring kommer redogörelsen att koncentreras på detta område, medan avsnitten om livförsäkring är relativt kortfattade.

Isländska försäkringsmarknaden

Försäkringsmarknaden har på Island, i likhet med länderna i övriga Europa, genomgått stora förändringar. Under de senaste tio åren har antalet försäkringsbolag minskat från 17 skade- och livförsäkringsbolag till nuvarande sex (det finns idag ytterligare några bolag, men de sex stora svarar för ca 98 procent av den inhemska premievolymen). Nedanstående sammanställning visar en jämförelse av marknadskoncentrationen i de nordiska länderna.

Under olika perioder har tre utländska försäkringsbolag försökt att etablera sig på marknaden. Av dessa var två svenska, nämligen Ansvar och Skandia, vilka bägge avslutat sin verksamhet på Island.

Det tredje bolaget var tyska Allianz, som fortfarande bedriver en mycket liten verksamhet inom livförsäkring.

Den isländska marknaden är av begripliga skäl ytterst liten. Antalet invånare är ca 270 000, vilket motsvarar drygt tre procent av Sveriges befolkning, eller om man så vill, drygt en procent av den totala befolkningen i Norden. Landet är dock relativt välmående och hade 1998 ett BNP per capita om cirka USD 31 000, att jämföra med snittet inom EU som ligger kring USD 25 000.

En intressant jämförelse är förhållandet mellan liv- respektive skadeförsäkring på Island kontra övriga Norden. 1999 uppgick livförsäkringens andel endast till knappt 6 procent av den totala premievolymen.

Av den totala premievolymen avseende

skadeförsäkring är motorförsäkring klart dominerande med nästan 50 procent. Den sammanlagda premieuppdeleningen mellan de olika försäkringsklasserna ser ut som följer (1998):

Motorfordon	48,0 %
Egendom	25,0 %
Marin/Transport	12,0 %
Olycksfall	9,0 %
Ansvar	6,0 %

De obligatoriska försäkringar som finns är

- Trafikförsäkring för motorfordon
- Ansvar och Kasko för båtar över 6 bruttoton
- Flygansvar
- Professionsansvar för vissa yrkeskategorier (fastighetsmäklare, aktiemäklare, försäkringsmäklare, advokater)
- Brand- och naturskadeförsäkring för byggnad.

Den obligatoriska brand- och naturskadeförsäkringen skiljer sig från de flesta andra länder. Det är egentligen inte fråga om en naturskadeförsäkring, utan den delas upp i fyra olika moment:

- *Katastroffond*, vilken svarar för de rent fysiska skadorna på den försäkrade egendomen. Samtliga byggnader på Island registreras av den centrala datainsamlingsenheten, SIT, vilket ger god kontroll över samtliga byggnader.
- *Värderingsavgift*. En statlig myndighet har till uppgift att värdera, och med jämna mellanrum uppdatera de gjorda värdering-

Marknadskoncentrationen i de nordiska länderna 1998.

<i>Livförsäkring</i>	5 största förs.bol.	10 största förs.bol.
Danmark	57,9	74,7
Norge	87,0	98,0
Finland	99,7	100
Sverige	76,2	97,1
Island	100	100

<i>Skadeförsäkring</i>	5 största förs.bol.	10 största förs.bol.
Danmark	63,2	81,8
Norge	79,0	89,0
Finland	88,8	97,8
Sverige	80,2	92,5
Island	97,4	100

arna. Kostnaden för detta förs in i den obligatoriska naturskadeförsäkringen.

- *Preventivt brandskydd*. En mindre avgift tas ut för det generellt förebyggande brandskyddet som utförs av brandförsvaret.
- *Stämpelavgift*. En mindre fast avgift som uttages för försäkringsbolagets administration av ovan nämnda avgifter.

Av den totala premiekostnaden för en försäkrad byggnad (normalstort hyreshus) utgör den egentliga försäkringspremien ca 25 procent medan resterande 75 procent faller under naturskadepremiens olika moment.

De isländska direktförsäkringsbolagen

Livförsäkring

Det finns i princip bara tre livförsäkringsbolag i landet:

- Samlif
- Alphjóða (International Life)
- Lifis

Som en följd av branschglidningen bank/försäkring ägs idag de tre livbolagen av banker: Islandsbanki äger Samlif, the Savings banks äger Alphjóða och Landsbanki äger Lifis.

Förhållandet mellan liv- respektive skadeförsäkring 1999.

	Total premievoly (MEuro)	Livförsäkring	Skadeförsäkring
Danmark	10.467	61,0%	39,0%
Norge	6.824	49,4%	50,6%
Finland	10.659	80,0%	20,0%
Sverige	15.852	72,0%	28,0%
Island	227	5,8%	94,2%
Totalt	44.029		

Som nämnts är den totala premievolymen för livförsäkring mycket liten, knappt 6 procent av den totala premievolymen om EUR 227 000 000. Trots att såväl marknaden som konkurrensen är så pass begränsad har marknaden utvecklats ordentligt under de senaste fyra-fem åren. Från att 1995 i princip enbart tillhandahållit enklare spar- och pensionsprodukter erbjuder idag samtliga bolag betydligt mer avancerade lösningar som t.ex.:

- Critical Illness
- ART Life
- Unit Linked-produkter
- Gruppliv/Gruppolycksfall, m.m.

Även distributionskanalerna har förändrats/utvecklats under perioden, givetvis till stor del beroende på att livbolagen nu ägs av olika banker. Från att tidigare enbart sålt produkterna via egen personal distribuerar man nu försäkringarna via banker och till viss del även genom mäklare. Även Internet (Allnetet på isländska) förväntas bli en stor distributionskanal.

Konkurrensen är relativt begränsad eftersom det endast finns tre verksamma bolag i landet. På senare tid har dock ett antal mäklare etablerat sig, vilka börjat tillhandahålla konkurrerande produkter från utländska försäkringsgivare, i dagsläget Sun Life, Allianz och Friends Provident. Motståndet mot försäkringsmäklare har varit ganska stort, men då mäklarna nu vinner marknadsandelar genom de utländska försäkringsbolagen har åtminstone Alphjóða inlett samarbete med ett mäklari.

Skadeförsäkring

Idag finns fem skadeförsäkringsbolag representerade. I princip är det dock endast tre som har några egentliga volymer att tala om:

- Vátryggingafélag Íslands hf. (VIS)
- Sjóvá-Allmennar tryggingar hf.
- Tryggingamisodin hf. (TM)

Utvecklingen inom skadeförsäkringsmarknaden har varit negativ under de senaste åren. Framför allt har Loss Ratio inom Trafikansvar skenat iväg och stora åtgärder inom detta område har vidtagits, främst rejäla premiehöjningar. På nästa sida finns en uppställning som visar Loss Ratio, Expense Ratio samt dessa kombinerat för perioden 1995–1999 för VIS, Sjóvá-Allmennar och TM.

Sjóvá-Allmennar hf.

Bolaget grundades 1988 genom en sammanslagning av Sjóvá hf. (grundat 1918) och Allmennar (grundat 1943). Bolaget noteras på den isländska börsen sommaren 2000.

Även här svarar motorfordonsförsäkring för den mest betydande delen av premieinkomsten. Intressant att notera är att det på totalt 270 000 invånare i landet finns närmare 170 000 registrerade fordon. Av dessa kaskoförsäkras ca 50 procent.

Sjóvá-Allmennar har medvetet strävat efter att få en stor marknadsandel inom ”storstadsområdena”, då främst Reykjavik-området där ca 160 000 människor bor. Bolaget har varit förhållandevis lyckosamt och har idag en marknadsandel överstigande 50 procent inom dessa regioner.

Den isländska skadeförsäkringsmarknaden

Bolag	Antal anställda	Egendom	Premieinkomst i MISK			Olycksf.	Totalt Non-Life
			Marine/Cargo	Motor	Ansvar		
Sjóvá-Allmennar	141	1.293	553	2.786	420	380	5.432
VIS	214	1.288	283	2.556	309	534	4.970
TM	100	689	892	1.754	259	430	4.024
Vördur Vátrygginga	6	13	90	40	13	15	171
Samábyrgó Íslands	7		33		17	18	68

Loss Ratio, Expense Ratio samt dessa kombinerat för perioden 1995–1999

Sjóva-Allmennar	1999	1998	1997	1996	1995
Loss Ratio	107,2%	78,4%	87,2%	88,1%	90,4%
Expense Ratio	22,5%	21,4%	25,2%	21,7%	21,0%
Combined L + E Ratio	129,7%	99,8%	112,4%	109,8%	111,4%
VIS	1999	1998	1997	1996	1995
Loss Ratio	113,8%	91,5%	93,6%	92,0%	88,0%
Expense Ratio	28,5%	25,9%	24,6%	22,3%	18,8%
Combined L + E Ratio	142,3%	117,4%	118,2%	114,3%	106,8%
TM	1999	1998	1997	1996	1995
Loss Ratio	102,2%	90,2%	92,4%	95,0%	88,1%
Expense Ratio	20,1%	19,5%	17,7%	14,9%	12,3%
Combined L + E Ratio	122,3%	109,7%	110,1%	109,9%	100,4%

Generellt kan sägas att bolaget delar in sina företagskunder och prospektiva kunder i tre segment:

1. *Mindre kunder* med premievolum upp till ISK 250 000. Dessa kunder hanteras uteslutande via skriftliga kontakter. Besök görs i händelse av större skada.
2. *Mellansegmentet* med kunder vilka har en premievolum mellan ISK 250 000 och ISK 2 500 000. Dessa hanteras givetvis mer ambitiöst med såväl besök samt aktiv hjälp med preventiva åtgärder.
3. *Storkunder* med en premievolum överstigande ISK 2 500 000. Till dessa kunder utses "team" med riskingenjör, ekonom, jurist samt annan kompetens vid behov.

Eftersom bolaget har en stor koncentration av kunder inom storstadsområdena har man utvecklat ett intimt samarbete med räddningstjänsten/brandkåren. Som exempel kan nämnas att Sjóva-Allmennar har 24-timmars jour och larmas av räddningstjänsten vid alla utryckningar. Ingen skadeplats får lämnas utan bevakning innan en representant för bolaget kommit ut till platsen.

Även inom Restvärdesräddning är bolaget det mest aktiva. Sedan fyra år ingår Island i ett nordiskt samarbete inom området. På Island

finns två stycken restvärdescontainrar, vilka ägs av de tre stora skadeförsäkringsbolagen tillsammans, men innehas och underhålls av brandkåren. Försäkringsbolagen svarar för utbildning av användandet av dessa. Man har med dessa containrar väsentligt reducerat ett antal skador under senare år.

VIS

VIS är det enda skadeförsäkringsbolaget av de tre stora som inte är börsnoterat. De ägs till 50 procent av isländska Landsbanki medan resterande 50 procent är spritt över en större ägarkrets, vilken dock domineras av två familjer.

Bolaget köpte 1996 upp Skandias verksamhet i landet.

Till skillnad från Sjóva-Allmennar har VIS aktivt arbetat mot icke-storstadsregioner. VIS är också det skadeförsäkringsbolag som har den mest spridda geografiska verksamheten. Av de drygt 200 anställda arbetar ca 130 i Reykjavik, och resten i ett stort antal städer runtom i landet.

Detta innebär att VIS är dominerande inom jordbruksnäringen. Eftersom Island i stort sett är självförsörjande inom såväl kött- som grönsaks-/fruktproduktion är denna näring mycket omfattande. Island har ett mycket

stort antal drivhus spritt över stora delar av landet – dock koncentrerat till de områden där man kan dra nytta av jordvärmen.

Alla jordbrukare i landet står under noggrann kontroll av jordbruksdepartementet. Detta drar VIS nytta av genom att man får tillgång till detaljerad information om samtliga jordbrukares tillgångar, såväl maskinella som uppgifter om antal kreatur. Premiesättningen görs genom tariffer för dels geografiska områden och dels genom styckepremier för olika typer av kreatur.

Vid odling av grödor i drivhus görs noggranna utredningar av utfallet spritt över året – detta främst för att kunna beräkna en eventuell avbrottskadans storlek. Även detta står under noggrann kontroll av jordbruksdepartementet.

Vad gäller motorfordonsförsäkringar är VIS i särklass det bolag som arbetar hårdast med skadeprevention. Detta kan tyckas helt naturligt med hänsyn till att så stor del av den totala premievolymen – och med detta givetvis även skadekostnaden – kan hänföras till motorfordonsförsäkringar. Ändå började man först 1994 att på allvar ta tag i detta, och idag räknar VIS med att 90 procent av alla skadeförebyggande åtgärder riktas mot motorfordonsförsäkringen.

Den första insatsen inom detta område var en massiv kampanj kallad "Barn i Bil". Den innefattade framför allt en informationsvåg inom olika media, men också att VIS började tillhandahålla godkända bilbarnstolar till sina kunder.

Nästa stora insats riktades till ungdomar. Island har samma åldersgräns för körkort som Sverige, dvs 18 år, och även samma "högriskklassificering", 18-24 år. Under de senaste åren har bolaget genom riktad information/skrämselpropaganda i skolor, och genom samma budskap i framför allt TV, minskat sina skadekostnader med 20 procent. Detta till trots brottas VIS fortfarande med ett stort underskott inom motorfordonsförsäkringen.

TM

TM grundades 1956, och var det första försäkringsbolaget som börsnoterades (1998). Bolaget arbetade länge enbart mot fiskerier, och började först 1985/86 arbeta mot övrigt näringsliv och privatpersoner. Bolaget är fortfarande starkt förankrat inom fiskerier och har sin största premieinkomst från denna gren. Under senare år har man börjat bearbeta främst Sjóvá-Allmen-nars "distrikt" – storstadsregionerna.

TM är kanske det av bolagen som kommit längst i användandet av "den nya tekniken" – IT. De har en stor egen Data/IT-avdelning som utvecklar och anpassar mjukvaran efter bolagets behov.

Tillsammans med ett isländskt datakonsultföretag har TM byggt ett informationssystem kallat SiteWatch. Systemet bygger dessutom på ett informationssamarbete med kommunerna och brandkåren. I korthet innebär SiteWatch att TM genom systemet får tillgång till en mycket detaljerad kommun-karta med information om samtliga byggnader inom kommunen. Genom en central data-registreringsmyndighet, SIT, får de uppgift om byggnadernas ägare, värde m m. Till sist länkar de information från sitt eget försäkringsregister till programmet och får genom detta ett utmärkt verktyg att bearbeta nya prospektiva kunder. Systemet gör det även lättare att följa upp och statistikföra skador.

Avsikten med SiteWatch är att på sikt inkludera skadestatistik för motorfordon. Man vill kunna följa upp var olyckor sker för att kunna påverka den isländska Trafiksäkerhetsnämnden.

TM försöker utveckla nyttan av de centrala databaser som ägs av försäkringsbolagen och hanteras av SIT. Idag kan samtliga försäkringsbolag koppla upp sig mot motsvarigheten till Centrala Bilregistret och det centrala fastighetsregistret. Man undersöker nu möjligheten att vidareutveckla dessa databaser med koppling till brandförsvaret i Reykjavik,

och på sikt att bygga en Olycksdatabas med hjälp av sjukhusen. Det senare ter sig långsökt med tanke på att Datainspektionen, som förvisso inte ställer på långt när lika hårda krav som i Sverige, troligen inte kommer att ge sitt godkännande.

Försäkringsmäklare

Livmäklare

Då jag inte fick möjlighet att besöka någon livmäklare under mitt besök, och detta inte heller är ett område jag behärskar har jag valt att helt utelämnat redovisning avseende dessa.

Sakmäklare

Det finns idag en mäklarfirma som arbetar med skadeförsäkring, International Brokers Ltd. Bolaget grundades 1995 av tre personer utan någon bakgrund inom försäkring. På grund av den isländska lagstiftningen (Trafikförsäkring får tecknas hos utländska bolag medan skadehanteringen måste skötas av en isländsk juridisk person) är verksamheten uppdelad i två bolag: mäklerverksamheten i ett bolag, och skadehanteringen i ett annat. Tillsammans har bolagen nu 16 anställda.

Då motorfordonsförsäkring är den enskilt största försäkringsgrenen föll det sig naturligt att gå in i den marknaden, där International Brokers Ltd. fokuserar på profilförsäkringar för olika grupper. Idag svarar en grupp för den dominerande delen av omsättningen, men ambitionen är att växa med 10-15 procent årligen och på sikt erbjuda försäkringar för enskilda företag och privatkunder.

Från försäkringsbolagens håll är man ännu skeptisk till etableringen av mäklare. Detta innebär att inget av de isländska bolagen idag använder mäklare som säljkanal, vilket i sin tur självklart innebär att International Brokers Ltd. tvingas placera sina risker utomlands. Lloyd's är ganska naturligt den största kanalen, men visst samarbete förekommer med bl a svenska försäkringsbolag.

Isländsk återförsäkring

På Island finns det, och har funnits, ett återförsäkringsbolag: Íslensk Endurtrygging HF (Icelandic Reinsurance Co. Ltd). Bolaget bildades i oktober 1939 och hade som enda uppgift att återförsäkra krigsolycksförsäkring för isländska skepp och besättningar.

1943 utökades tillståndet att gälla återförsäkring för all "marin" verksamhet.

Under perioden 1953 till 1972 byggdes ett antal försäkringspooler upp på Island, vilka samtliga återförsäkrades genom Íslensk Endurtrygging. Som exempel på dessa pooler kan nämnas Ansvarsförsäkringspoolen 1953, Olycksförsäkringspoolen för sjömän 1960 och Poolen för fiskefartyg överstigande 100 brutoton 1969.

Íslensk Endurtrygging återförsäkrade utöver ovanstående pooler givetvis även enstaka risker under denna period.

1992 privatiserades bolaget helt efter att huvudsakligen varit ägt av isländska staten. Sedan 1992 ägs bolaget av de tre dominerande skadeförsäkringsbolagen, TM (50%), VIS (25%) och Sjóva-Allmennar (25%).

Den sista försäkringspoolen slutade nyteckna försäkring 1998, och beslut har tagits att bolaget skall avvecklas vid utgången av år 2000.

Tillsyn

Allmänt om tillsynsmyndigheten

Island har en direkt motsvarighet till den svenska Finansinspektionen, Fjármála Eftirlitid (Islands Finanstillsyn), vilken lyder direkt under Islands handelsministerium. Den bildades 1 januari 1999 genom en sammanslagning av Centralbankens Bankspektion och Försäkringstillsynen. Huvudsakliga anledningar till sammanslagningen var

- att den traditionella uppdelningen mellan bank- och försäkringsverksamhet blivit oklar

- att dra nytta av respektive inspektions sakkunskaper
- att följa utvecklingen i andra länder, kanske främst de nordiska.

De verksamheter som står under tillsyn är:

- Kreditinstitut
- Försäkringsbolag
- Försäkringsmäklare
- Värdepappersinstitut
- Fondbolag
- Isländska aktiebörsen
- Värdepapperscentralen
- Pensionsfonder.

Den isländska Finanstillsynen är uppdelad i tre ”ben”: Administration, Tillsyn och Datainsamling.

Varje ben är sedan indelat i fyra huvudområden: Försäkringsmarknad, Pensionsfonder, Lånemarknad och Värdepappersmarknad.

Tillsyn av försäkringsmäklare

Island har ingen separat lagstiftning som reglerar försäkringsmäklarens verksamhet. Försäkringsavtalslagen från 1954 har kompletterats med Lag om Försäkringsverksamhet (1994) i vilken ett kapitel behandlar förekomsten försäkringsmäklare. I Lag om Offentlig tillsyn (1998) beskrivs bl.a. hur tillsynen över mäklare och mäklarens upplysningsplikt skall tillämpas.

De viktigaste ”förhållningsreglerna” för de isländska försäkringsmäklarna är:

- Varje mäklarbolag måste vara registrerat och stå under tillsyn av Islands Finanstillsyn.
- Mäklarbolaget måste vara oberoende från försäkringsgivare. Enskilda mäklare kontrolleras inte.
- Ansvarsförsäkring måste tecknas av bolaget till ett belopp om ISK 150 000 000 för kommersiella risker. Lägre belopp för bolag som enbart arbetar med livförsäkring och/eller mot konsumenter.
- Mäklarfullmakt, utfärdad i enlighet med

Finanstillsynens normer, måste finnas för varje enskilt uppdrag.

- Ledande personer i mäklariet måste genomgå en årlig utbildning för att bolaget skall få behålla tillståndet.

Reklamationsnämnd

Island har relativt nyligen etablerat en motsvarighet till den svenska Allmänna Reklamationsnämnden för frågor som rör tvister inom konsumentförsäkringsområdet. Denna står inte under direkt kontroll av Finanstillsynen, men de har minst en representant vid samtliga möten. Det är ett relativt stort antal tvister som tas upp, drygt 1 000 ärenden avhandlas årligen. Av dessa berör 80 procent motorfordonsförsäkringar. Ca 90 procent av ärendena förs fram av kunder och resterande 10 procent delvis av försäkringsbolagen själva. Vad som förmodligen bidrar till antalet ärenden är att samma försäkringslagstiftning gäller både för konsumenter och företag.

Andra instans inom ”reklamationskedjan” är Ankenævnet, som består av representanter från Handelsministeriet, någon konsumentorganisation samt försäkringsförbundet. Nästan vart tredje ärende går vidare från första instansen till Ankenævnet. Av dessa drygt 300 ärenden får kunden bifall i ca 30 procent av fallen.